

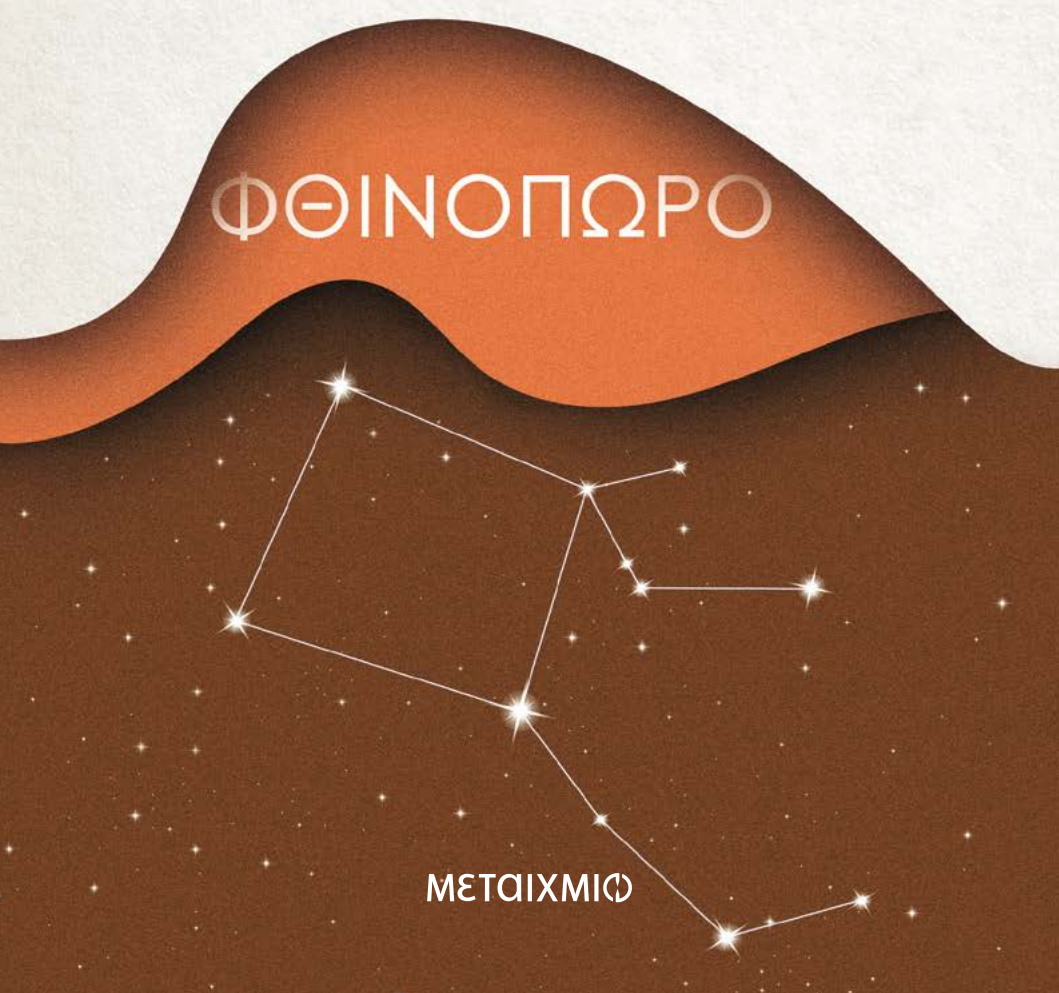
Διονύσης Π. Σιμόπουλος

Ο ΟΥΡΑΝΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Οδηγός για τα άστρα και τους αστερισμούς

ΦΘΙΝΟΠΩΡΟ

ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

Περιεχόμενα

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ: Βασικές πληροφορίες	9
Οι μήνες του φθινοπώρου	11
Οι αστερισμοί του φθινοπώρου	27
ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ: Η βασιλική οικογένεια του ουρανού	35
Περσέας και Ανδρομέδα	37
Κηφέας, Κασσιόπη και Κήτος	51
Ο θάνατος του Ρο Κασσιόπης	65
ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ: Μικροί και μεγάλοι αστερισμοί	73
Πήγασος: Το φτερωτό άλογο	75
Ηριδανός: Ο ουράνιος ποταμός	87
Οι αστερισμοί του Τριγώνου και του Λαγού	97
ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ: Τα ζώδια του φθινοπώρου	107
Ζώδια και ζωδιακός κύκλος	109

<i>Κριός: Ο αρχαίος ηγέτης του ζωδιακού κύκλου</i>	115
<i>Ψάρια που κολυμπάνε στον ουρανό</i>	123
ΜΕΡΟΣ ΠΕΜΠΤΟ: Ο αστερισμός του Ταύρου	135
<i>Ο ταύρος που ξελόγιασε την Ευρώπη</i>	137
<i>Η σουπερνόβα του Ταύρου</i>	145
<i>Πλειάδες: Οι Αστροπουλάδες του ουρανού</i>	151
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	161
<i>Βασικά στοιχεία του ουρανού</i>	161
<i>Εικόνες</i>	195

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

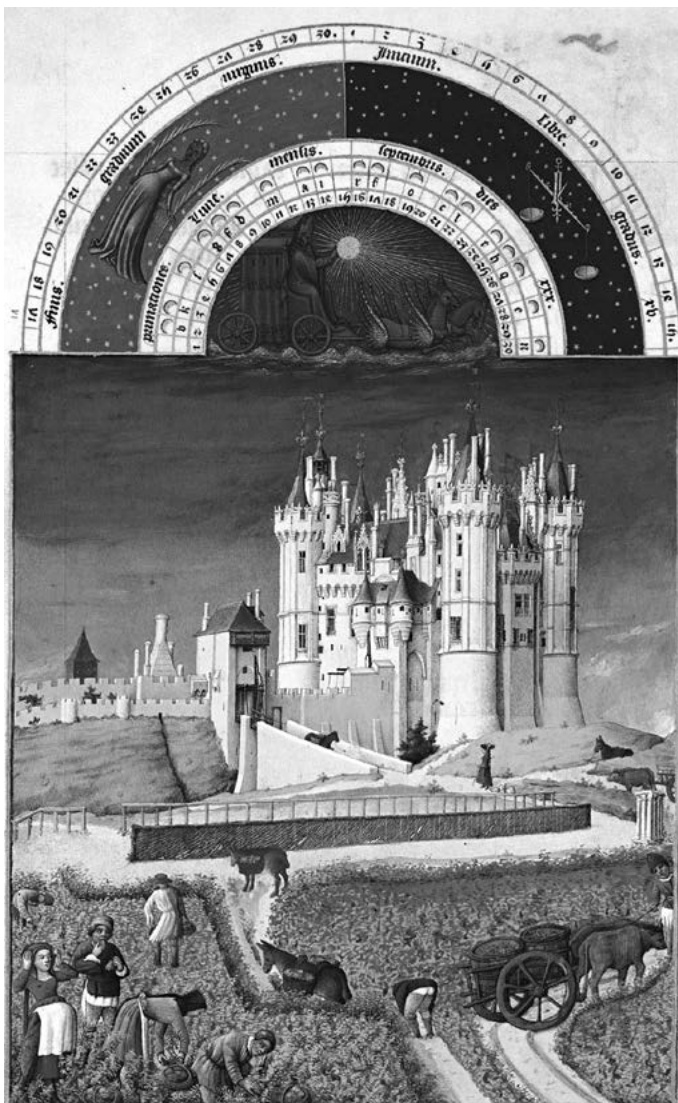
Βασικές πληροφορίες

Οι μήνες του φθινοπώρου

Σεπτέμβριος

Όπως συνηθίζει να λέει ο λαός μας: «Από Μάρτη καλοκαίρι κι από Αύγουστο χειμώνας». Οι καιρικές όμως συνθήκες που επικρατούν συνήθως τον Σεπτέμβριο δεν μας επιτρέπουν να το πιστέψουμε. Γιατί, παρόλο που υποτίθεται ότι με την έλευση του Σεπτεμβρίου αρχίζει το φθινόπωρο, κάθε χρόνο φαίνεται ότι ακόμα και σε όλη τη διάρκεια του μήνα το καλοκαίρι καλά κρατεί. Ο καιρός όμως σιγά σιγά αρχίζει να αλλάζει και να μας προετοιμάζει για τον επερχόμενο χειμώνα. Στο τελευταίο δεκαήμερο του Σεπτεμβρίου, άλλωστε, ξεκινάει επίσημα και το φθινόπωρο, με την άφιξη του Ήλιου στο φθινοπωρινό ισημερινό σημείο της τροχιάς του στις 22 του μήνα.

Ο Σεπτέμβριος είναι επίσης και ο μήνας της επιστροφής των μαθητών στα σχολεία για μια νέα χρονιά. Από τις αρχές του 4ου αιώνα μ.Χ. ο Σεπτέμβριος καθιερώθηκε ως η αρχή

Ο μήνας Σεπτέμβριος από το Βιβλίο Ωρών Οι Πολύ Πλούσιες Ώρες του Δούκα του Μπερρύ (Μουσείο Κοντέ, Γαλλία)

του εκκλησιαστικού αλλά και του πολιτικού έτους, επειδή η 1η Σεπτεμβρίου συνέπιπτε με την αρχή της ινδικτιώνας. Ακόμα και σήμερα, άλλωστε, η Ανατολική Εκκλησία εξακολουθεί να εορτάζει την 1η Σεπτεμβρίου ως «αρχή της ινδίκτου». Όπως μας πληροφορεί η Μαρίνα Δετοράκη: «Η λέξη ινδικτιών σημαίνει κατ' αρχήν τον προσδιορισμό του ετήσιου ποσού που έπρεπε να καταβάλλουν οι Ρωμαίοι πολίτες ως φόρο. Συνεκδοχικά, πήρε τη σημασία της οικονομικής χρονιάς, και όταν οι φόροι ρυθμιζόνταν με βάση μια περίοδο περισσότερων ετών, ινδικτιών ονομάστηκε το σύνολο αυτών των ετών... Κατέληξε έτσι να σημαίνει ένα θεσμοθετημένο κύκλο 15 ετών, συνεχώς επαναλαμβανόμενο (όπως η εβδομάδα ή ο μήνας), που χρησιμοποιήθηκε για τη χρονολόγηση πράξεων και γεγονότων... που τελικά παγιώθηκε ως το δημοφιλέστερο σύστημα χρονολόγησης για τους Βυζαντινούς, και η 1η Σεπτεμβρίου ως η αρχή του έτους τους». Γι' αυτό, εξάλλου, σε ορισμένες περιοχές της χώρας μας η 31η Αυγούστου ονομάζεται «κλειδοχρονιά», επειδή «κλειδώνει» (τελειώνει) ο προηγούμενος χρόνος, ενώ η 1η Σεπτεμβρίου ονομάζεται «αρχιχρονιά».

Ο Σεπτέμβριος όμως έχει και άλλες ονομασίες, όπως «Σταυριάτης» ή «Σταυρίτης», λόγω της μεγάλης εορτής της Υψώσεως του Τιμίου Σταυρού στις 14 του μήνα. Όπως αναφέρει ο Γεώργιος Ν. Αικατερινίδης: «Η μέρα της γιορτής αυτής σε πολλά μέρη αποτελεί χρονικό σταθμό στις τοπικές αγροτικές και ποιμενικές εργασίες και λαμβάνεται ως η αρχή ή το τέρμα για τις σχετικές συμβάσεις. Αλλά σταθμό αποτελούσε παλαιότερα

και για τους ναυτικούς, οι οποίοι τότε σταματούσαν τα μακρινά ταξίδια με ιστιοφόρα, όπως συμβούλευε η παροιμία: “Του Σταυρού, σταύρωνε και δένε”. Στις εκκλησίες μοιράζεται τη μέρα αυτή βασιλικός, εκκλησιαστική συνήθεια που πηγάζει από την παράδοση ότι στο μέρος όπου βρέθηκε ο Τίμιος Σταυρός είχε φυτρώσει το αρωματικό αυτό φυτό, που για το λόγο αυτό λέγεται και σταυρολούλουδο... Με το βασιλικό από την εκκλησία και με αγιασμό της ημέρας ετοιμάζεται το νέο προζύμι για όλη τη χρονιά».

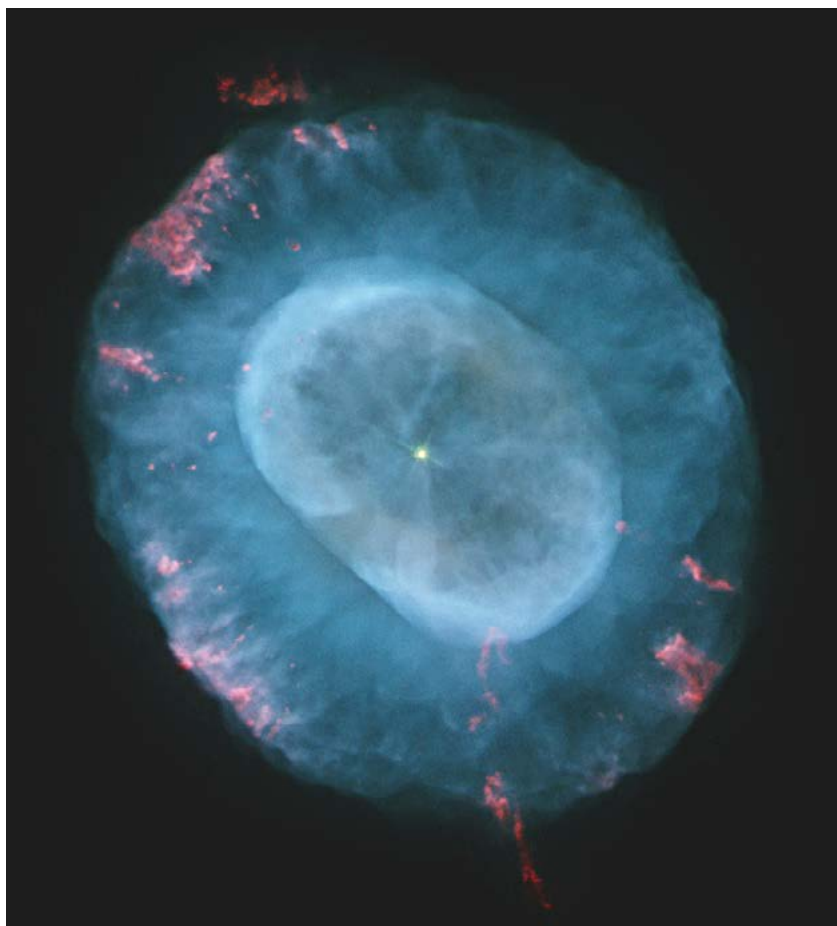
Κυρίως, όμως, ο Σεπτέμβριος είναι γνωστός με την ονομασία «Τρυγομηνάς» ή «Τρυγητής». Όπως γράφει, με ιδιαίτερα παραστατικό τρόπο, η Αικατερίνη Πολυμέρου-Καμπλάκη: «Την καθολική και πυρετώδη συμμετοχή της κοινότητας αποδίδει η παροιμιακή φράση “θέρος, τρύγος, πόλεμος”. Η συμμετοχή όλων των κατοίκων του οικισμού αναδεικνύει τον τρύγο σε ευχάριστη εργασία, που συχνά έπαιρνε το χαρακτήρα πανηγυριού... Η μεταφορά των σταφυλιών στο ληνό (πατητήρι, αργαστήρι, καρούτα, πατερό, τραπεζονιά, σκαφόνι κ.ά.) γίνεται με ζώα, με κára ή με μηχανικά μέσα, σήμερα πια στα πατητήρια. Το πατητήρι διαφέρει από περιοχή σε περιοχή ως προς το σχήμα και τη χωρητικότητα. Αλλού είναι κτιστή παραλληλεπίπεδη δεξαμενή με κλίση του δαπέδου προς την πλευρά απ’ όπου εξέρχεται ο μούστος, αλλού είναι ένας μεγάλος ξύλινος ή πλεχτός φορητός κάδος, που τοποθετείται κατά το πάτημα πάνω σε κτιστή δεξαμενή (υπολάνιο, αποδοχάρι, δοχειό κ.ά.), μέσα στην οποία ρέει ο μούστος. Το πάτημα των σταφυλιών

γίνεται από τους “πατητάδες”. Το γλεύκος (μούστος, απόσταμα, βράσμα, λαγάρι, πρόσυρο κ.ά.) μεταφέρεται και αποθηκεύεται συνήθως σε μεγάλα βαρέλια, που έχουν πλυθεί με ειδικά αρωματικά φυτά (σχίνο, μυρτιά, δάφνη κ.ά.) κι έχουν απολυμανθεί με θειάφι ή έχουν ρετσινωθεί. Μέσα εκεί ο μούστος “βράζει”, ζυμώνεται και γίνεται κρασί».

Όπως γράφει και ο Κώστας Κρυστάλλης (1868-1894) στο «Τραγούδι του τρυγητού»: «Αμπέλι μου πλατύφυλλο / και καλοκλαδωμένο, / δέσε σταφύλια κόκκινα, / να μπω να σε τρυγήσω, / να κάμω αθάνατο κρασί, / μοσχοβολιά γιομάτο». Ο τρυγητός των αμπελιών και η δημιουργία του κρασιού είναι, άλλωστε, μια πανάρχαια διαδικασία που ανάγεται στην περίοδο της γεωργικής επανάστασης πριν από περίπου 7.000 χρόνια, ενώ και οι αρχαίοι Έλληνες ασχολήθηκαν με την οινοποιία τουλάχιστον από το 1700 π.Χ. Η σχετική μάλιστα μυθολογία για το κρασί και η σύνδεσή του με τον θεό Διόνυσο είναι ιδιαίτερα πλούσια. Γιατί το κρασί αντιμετωπιζόταν ανέκαθεν όχι μόνο ως βασικό συστατικό της διατροφής, αλλά και της θρησκείας, αφού οι Έλληνες πίστευαν ότι ο χυμός του σταφυλιού είναι το αίμα του θεού Διονύσου και ότι πίνοντας κρασί μεταλαμβάνουν από το αίμα του θεού.

Η λατρεία του Διονύσου συνάντησε αρκετές δυσκολίες. Αρχικά, μάλιστα, και μια κάποια καχυποψία απέναντι στο κρασί, όπως αποτυπώνεται σε πολλούς σχετικούς μύθους. Πάρτε, για παράδειγμα, έναν αττικό μύθο που συνδέει τον αστερισμό της Παρθένου με το κρασί. Σύμφωνα με τον μύθο αυτό, ο αστερι-

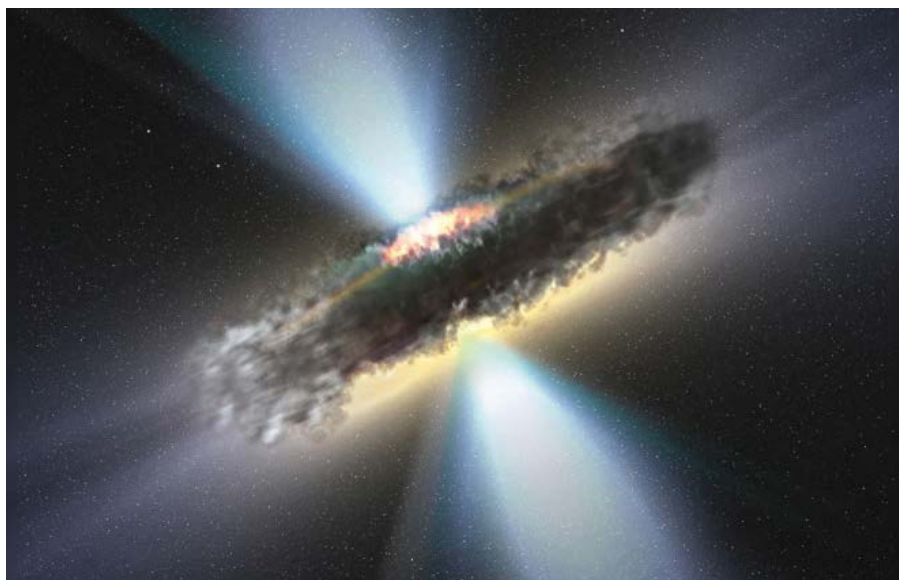
σμός της Παρθένου αντιπροσωπεύει την Ηριγόνη, την κόρη του Ικάριου, που πρώτος υποδέχτηκε τον Διόνυσο στην Αττική και από τον οποίο έμαθε την τέχνη να φτιάχνει το κρασί. Στον τόπο όπου έγινε η συνάντηση εκείνη φυτεύτηκε το πρώτο αμπέλι και η περιοχή ονομάστηκε από τότε Διόνυσος.

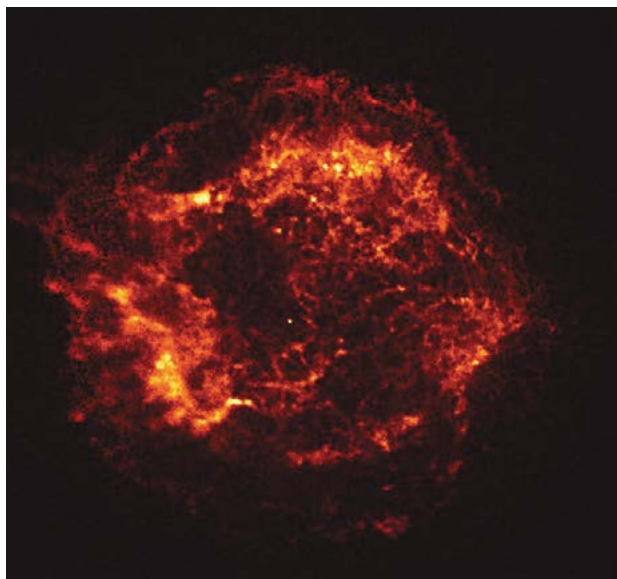
Το πλανητικό νεφέλωμα NGC 7662 (Γαλάζια Χιονόμπαλα)

Μαύρη τρύπα στο Διάστημα

Μαύρη τρύπα στο Διάστημα

Η πρώτη φωτεινή
εικόνα από
το διαστημικό
τηλεσκόπιο Τσάντρα
του υπολείμματος
σουπερνόβα
«Κασσιόπη Α»

Τα νεφελώματα «Καρδιά» και «Ψυχή» στον αστερισμό της Κασσιόπης

“ Παρόλο που στη διάρκεια του έτους η Γη περιφέρεται γύρω από τον Ήλιο, εμείς δεν αισθανόμαστε την κίνηση αυτή αν και κάθε μέρα η Γη βρίσκεται σε διαφορετική θέση απ’ αυτή που βρισκόταν την προηγούμενη. Έτσι από κάθε νέα θέση αντικρίζουμε τον Ήλιο από μια διαφορετική γωνία καθώς μετακινείται καθημερινά από τη δύση προς την ανατολή. Γι’ αυτό άλλωστε βλέπουμε και διαφορετικούς αστερισμούς στις διαφορετικές εποχές. ”

Ο Διονύσης Π. Σιμόπουλος, ο πλέον έγκριτος εκλαϊκευτής αστρονομίας στην Ελλάδα, μας ξεναγεί στον ελληνικό ουρανό ανά εποχή εξηγώντας μας και αναλύοντάς μας ποιοι αστερισμοί είναι ορατοί ανάλογα με την κάθε εποχή, πώς πήρε το όνομά του ο κάθε μήνας του έτους και εισάγοντάς μας σε βασικές έννοιες της αστρονομίας.

**ΣΤΗΝ ΕΚΔΟΣΗ ΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΕΤΑΙ
ΠΛΟΥΣΙΟ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΥΛΙΚΟ**

ISBN: 978-618-03-2251-4

9 786180 322514

ΒΟΗΘ. ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΣΗΣ 82251

metaixmio.gr

ΔΙΑΘΕΣΙΜΟ
ΚΑΙ ΣΕ

e-book